

การสำรวจรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยบ้านหนองบัว ต.สีกหลอง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
An Exploration for Appropriate Model of Waste Disposal for Local Administration at Tambon
Saklong, Lomsak District, Petchabun Province

บุษบา หินเฮอร์¹, ประกรณ์ เลิศสุวรรณไพศาล²
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 E-mail : bussaba_took@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการสำรวจรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยบ้านหนองบัว ต.สีกหลอง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ตลอดจนรูปแบบการจัดการขยะที่ต้องการ และเพื่อสร้างและนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง ซึ่งทำการศึกษาค้นคว้าในส่วนที่บ้านหนองบัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 97 ครัวเรือน โดยวิธีการศึกษาเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน 1) ทำการศึกษาด้วยวิธีเก็บจากแบบสอบถามถึงพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยและรูปแบบการจัดการขยะที่ต้องการ 2) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยและนำไปทดลองปฏิบัติในครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ที่ร้อยละ 62.9 และกลุ่มอายุมากที่สุด คือ 51-60 ปี ระดับการศึกษาส่วนมากเป็นระดับประถมศึกษา และอาชีพในที่ประกอบอาชีพกันมากที่สุดคือ รับจ้างและเกษตรกร สื่อที่เปิดรับมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ที่ร้อยละ 66.0 และรองลงมาคือ สื่อบุคคลที่เข้ามาให้ความรู้ที่ร้อยละ 21.6

ส่วนของด้านการนำขยะมูลฝอยไปทิ้ง มากที่สุดคือการนำไปทิ้งที่ถังขยะของ อบต. และการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง จะมีการคัดแยกบ้างที่ร้อยละ 41.2 และ ในส่วนของการกำจัดขยะ จะกำจัดเองและให้อบต.กำจัดให้ อีกทั้งยังยินดีถ้าหากจะมีการก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะ ซึ่งการเก็บขยะอย่างเป็นระบบนี้จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีประโยชน์เกิดขึ้นมาก นอกจากนี้ในประเด็นของการบริการพบว่า ปัจจุบันนี้ การบริการด้านของ อบต. ดีอยู่แล้วที่ร้อยละ 63.9 ในด้านอื่นๆควรปรับปรุง เช่น รถเก็บขยะไม่เพียงพอ ควรมีถึงมากกว่านี้ รณรงค์ให้มีการรักษาความสะอาดมากขึ้น และปัญหาที่พบมากที่สุดของด้านขยะในชุมชนคือ ด้านกลิ่นเหม็นอยู่ที่ร้อยละ 42.3 จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขปัญหานี้ให้เร่งด่วน

ในส่วนของ การสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะ พบว่า ควรมีการแบ่งส่วนของการกำจัดขยะออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของการคัดแยกขยะในครัวเรือนและส่วนของอบต. บริหารจัดการ โดยที่ในครัวเรือนควรทำการคัดแยกขยะ ย่อยสลายได้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์สูงสุดและส่วนใดที่ย่อยสลายไม่ได้จะถูกนำไปให้ทางอบต.บริหารจัดการกำจัดหรือจำหน่ายต่อไป

คำสำคัญ: ขยะมูลฝอย, รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย

Abstract

The purposes of the research entitled, An Exploration for Appropriate Model of Waste Disposal for Local Administration at Tambon Saklong, Lomsak District, Petchabun Province were to find out the waste disposal behavior, the expected model of waste disposal and to construct and present the appropriate model of waste disposal. The samples were 92 families from Barn Nong Bua, Lomsak District, Petchabun Province by collecting data from 2 phases: 1) questionnaire asking about waste disposal behavior and the expected model of waste disposal and 2) focus group interview in order to construct disposal model and then implement it in the family.

The findings found that the number of males were more than females at 62.9% and the age group was 50 and 60 years of age. Their education was from the primary school level. Their careers were mostly employees and agriculturalists. The media they accessed most were from television (66.0%), then human media who provided the knowledge was second (21.6%).

For the waste disposal, they mostly disposed it in the local administration's bins, apart from that, they separated the waste (41.2%). They not only disposed the waste by themselves, but also by the local administration. Even better if the local administration has a plan to build up the waste disposal plant which will be very beneficial for the public. In terms of service, the local administration provided good service (63.9%); however, there should be some readjustment such as inadequate waste collecting trucks, more bin provision, more keeping clean campaign, the more urgent matter was that the unpleasant smell of the waste (42.3%) should be solved urgently.

For the focus group interview in order to find the model of waste disposal, it was found that it should be divided into 2 parts: the waste separation from the family and from the local administration. The degradable waste should be separated first from the family then the undegradable will be disposed by the local administration.

Keywords: waste, model of waste disposal

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9 ในช่วงที่ผ่านมา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี ซึ่งมีการเติบโตในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว การพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ผลของการพัฒนาได้เพิ่มจำนวนของประชากรและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้บริโภคของประชาชนทำให้เกิดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ที่ทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ปัจจุบันปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยได้เป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างก็เล็งเห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนทุกระดับตั้งแต่องค์การบริหารส่วนตำบล จนถึงระดับเทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคต่าง ๆ ปัญหานี้วันวันจะทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในสังคม เช่น สกปรกเหม็น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลง รวมถึงทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ฉะนั้นจึงเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วน [1]

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาของชุมชนทุกระดับ เพราะพฤติกรรมการใช้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการรับเอาวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตก คนในประเทศพัฒนาจะผลิตขยะขึ้นในแต่ละวันมากกว่าคนในประเทศที่กำลังพัฒนาเท่าตัว ปัญหาดังกล่าวรวมทั้งการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติอันเนื่องมาจากการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทำให้มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องลดปริมาณขยะมูลฝอยลง นอกเหนือจากการแก้ไขปัญหามาตรฐานการจัดการขยะ โดยการจัดวางแผนจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการเก็บขนและวิธีการกำจัดเพื่อส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด และได้มีการหาแนวทางร่วมที่จะแก้ปัญหาที่จะลดปริมาณขยะมูลฝอย (Waste Minimization) ได้แก่ การพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะที่ทิ้งแต่ละวัน และส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์อีก (Recycle)

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และพาณิชย์ยกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกคุกคาม ปัญหาขยะจากอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่นเริ่มตกต่ำลง ปัญหาขยะที่ไม่สามารถกำจัดได้ ล้วนเป็นปัญหาที่กระจายตัวในเขตเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ และขยายวงกว้างลงสู่ชุมชนต่าง ๆ และตำบลลี้กหลอ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่กำลังได้รับผลจากความเจริญต่าง ๆ ของจังหวัดด้วย

ทีมผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลลี้กหลอซึ่งยังไม่มีมีการจัดการขยะแบบถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงได้เสนอโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการขยะมูลฝอยบ้านหนองบัว ต.ลี้กหลอ อ.ลี้กหลอ

จ.เพชรบูรณ์ เพื่อจะได้เป็นรูปแบบและวิธีในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับพื้นที่และไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อสำรวจรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ต้องการของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขต บ้านหนองบัว ต.ลี้กหลอ อ.ลี้กหลอ จ.เพชรบูรณ์

2.2 เพื่อสร้างและนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของ บ้านหนองบัว ต.ลี้กหลอ อ.ลี้กหลอ จ. เพชรบูรณ์

3. แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวันตามจำนวนประชากร ถ้าคนในสังคมมักง่าย ไม่ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง จะเป็นปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ กองขยะมูลฝอยเป็นแหล่งสะสมสิ่งสกปรก นอกจากจะส่งกลิ่นเหม็น ทำให้อากาศเป็นพิษ ยังเป็นที่อาศัยของสัตว์นำโรค เช่น ยุง แมลงวัน และหนู เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคอย่างดี ฉะนั้น ทุกคนในสังคมจึงควรช่วยกันทิ้งขยะมูลฝอยให้เป็นระเบียบ บ้านเมืองจะได้สวยงาม สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น และไม่มีมลพิษ ถ้าในบ้านเมือง มีขยะมูลฝอย บ้านก็จะสกปรก ขาดความสวยงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นที่รังเกียจแก่ผู้พบเห็น และยังมีกลิ่นเหม็นที่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ที่อยู่อาศัย และบริเวณใกล้เคียงอีกด้วย

3.1.1 ชนิดของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยออกเป็นชนิดต่าง ๆ 12 ชนิด คือ

1) ขยะสด ได้แก่ เศษอาหาร พืชผัก เศษเนื้อสัตว์

2) ขยะแห้ง ได้แก่ เศษแก้ว กระป๋อง ขวด ไม้ กระดาษ พลาสติก โลหะ ต่าง ๆ

3) เถ้า ได้แก่ เศษหรือกากที่เหลือจากการเผาไหม้แล้ว

4) ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม ขยะที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมจะมีปริมาณและคุณภาพแตกต่างกันไปตามขนาดและกิจกรรมของโรงงาน

5) ขากสัตว์ ขากสัตว์ชนิดต่าง ๆ ถือว่าเป็นขยะที่มีอันตราย

6) ขยะจากถนน ขยะที่รวบรวมได้จากถนนส่วนใหญ่จะเป็นไปไม่เลือกผลไม้น้ำผลไม้

7) ขยะจากการกสิกรรม ได้แก่ ของแข็งที่เป็นสิ่งปฏิกูลอันเกิดจากการเกษตรชนิดต่าง ๆ

8) ของใช้ชำรุด ได้แก่ ชิ้นส่วนของเครื่องยนต์

9) ขากรถยนต์ในเมืองใหญ่

10) เศษสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ เศษไม้ เศษโลหะ เศษอิฐ

11) ขยะพิษ หมายถึง สิ่งปฏิกูลหรือขยะที่มีอันตรายเนื่องจากมีการปนเปื้อนสารเคมี กัมมันตภาพรังสี

12) กากตะกอนของน้ำโสโครก

3.1.2 ผลเสียหรือผลกระทบของขยะมูลฝอย

กองขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งไว้นาน ๆ จะเน่าเสียและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนผู้ที่อยู่บริเวณข้างเคียง เศษชิ้นส่วนของขยะมูลฝอยบางชนิดมีน้ำหนักเบา จะฟุ้งกระจายไปในอากาศ ส่งกลิ่นเหม็น และฝุ่นที่เกิดจากเศษขยะทำให้คุณภาพอากาศเสียไปด้วย ได้กล่าวถึงขยะ

มูลฝอยที่เกิดขึ้นว่า หากไม่มีการจัดเก็บและกำจัดอย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาคือ

- 1) มลภาวะ (Pollution)
- 2) แหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลง
- 3) การเสี่ยงต่อสุขภาพ (Health Risk)
- 4) การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic loss)
- 5) ทำให้ชุมชนขาดความสวยงาม
- 6) เป็นเหตุรำคาญ ชะมักจะก่อให้เกิดเป็นเหตุรำคาญสำหรับประชาชนได้

3.1.3 การบริหารจัดการขยะมูลฝอย

วิชาญ วงศ์วิวัฒน์ [2] ได้สรุปการบริหารจัดการขยะมูลฝอยไว้ว่า การบริหารระบบการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การบริหารระบบจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย คือ สามารถเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการได้ประมาณร้อยละ 90 ของขยะที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด และไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด การบริหารงานดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากรงบประมาณ และเทคโนโลยี

อารีย์ ลัดดาชัยพรและคณะ [2] ได้เสนอ การแก้ไขปัญหเกี่ยวกับ ขยะมูลฝอยนั้น ข้อควรปฏิบัติมี 4 ประการ ในการลดปริมาณขยะมูลฝอย คือ 1A 3 R โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) จด – เลิก (AVOID) คือ การงดหรือหลีกเลี่ยงการใช้ และการบริโภคที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคโดยตรง
- 2) ลด (REDUCE) คือ การลดปริมาณการใช้ และการบริโภคบางชนิด เมื่อไม่สามารถงดหรือหลีกเลี่ยงได้ เพื่อชะลอการร่อยหรอของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และยืดอายุการใช้งาน
- 3) ใช้แล้วใช้อีก (REUSE) เป็นวิธีนำทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กลับมาใช้ใหม่ในลักษณะเดิม ไม่มีการแปรเปลี่ยนรูปทรงด้วยการหลอม บด แยก ไถ ๆ
- 4) การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (RECYCLE) เป็นการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ โดยผ่านกระบวนการหลอมละลาย บดอัด ทั้งนี้เพื่อลดการขุดค้นทรัพยากรมาใช้ลดปริมาณของเสียที่จะถ่ายเทสู่สิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้มีดังนี้คือ แก้ว กระดาษ โลหะ พลาสติก

3.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน

การมีส่วนร่วมจัดการขยะมูลฝอย [3] กล่าวไว้ว่า แนวความคิดการแก้ไขปัญหขยะมูลฝอยที่ผ่านมาของประเทศไทย ได้มุ่งเน้นการจัดสร้างสาธารณูปโภคขึ้นมารับปริมาณขยะมูลฝอยด้วยการนำเทคโนโลยีขั้นสูงจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อหวังจะเป็นการจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาล อันได้แก่ การฝังกลบ หรือการเผาด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งมีความยุ่งยากและเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับการกลับไม่เป็นที่คาดหวังไว้ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ ปัญหาขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาขั้นวิกฤต เนื่องจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยมากขึ้น ที่ดินราคาสูง งบประมาณสนับสนุนของภาครัฐบาลที่ต้อง จัดสรรให้ก็มีจำนวนไม่เพียงพอ ประกอบกับความตื่นตัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น ทำให้การต่อต้าน คัดค้านการฝังขยะมูลฝอยและสร้างเตาเผาในบริเวณชุมชนทวีความรุนแรงขึ้น และเกิดเป็นปัญหามวลชนต่อต้านตามมา

จะเห็นได้ว่าวิธีการจัดการขยะมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของภาคประชาชน มีสาเหตุมาจากการไม่มีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง ซึ่งเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการ จะประกอบไปด้วย ประการแรกคือ ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม ประการที่สองคือ ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม และ ประการสุดท้าย คือ ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม [4]

ดังนั้นการสนองตอบปัญหาด้วยนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการขยะมูลฝอยจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ที่ให้อำนาจองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในจังหวัด และท้องถิ่นของตนเองจึงน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหได้ เพราะจังหวัดและท้องถิ่นเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับปัญหามากกว่าราชการจากส่วนกลาง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็มีเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง

3.2.1 การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง

การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง คือ การคัดแยกที่แหล่งกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครัวเรือน เนื่องจากเป็นวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ให้ผลดีที่สุดทำได้ง่ายไม่เปลืองค่าใช้จ่าย มีการปนเปื้อนน้อย สามารถนำขยะมูลฝอยนั้นมาใช้ประโยชน์ได้เลย [5] แต่การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนทิ้งประชาชนจะไม่แยกขยะมูลฝอยส่วนที่ยังใช้ได้/รีไซเคิล ขายเอง เพียงแต่ทิ้งขยะมูลฝอยในแต่ละประเภทที่กำหนดไว้ เช่น ขยะมูลฝอยเปียก ขยะมูลฝอยแห้ง ขยะมูลฝอยพิษ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปกำจัดให้ถูกวิธีตามประเภทของขยะมูลฝอยนั้น ๆ ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แนวทางการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งนี้ จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากครัวเรือนเป็นสำคัญจึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งการที่จะทำให้ได้รับความร่วมมือจากครัวเรือนและชุมชน จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ [6] คือ ประการที่หนึ่งลดความยุ่งยากในการดำเนินการหรือปฏิบัติแก่ชุมชนให้น้อยที่สุดประการที่สองพยายามโน้มน้าวจิตใจด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อชักชวนให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับโครงการ และ ประการสุดท้าย ชี้แจงให้ชุมชนรู้ว่าโครงการจะให้ประโยชน์อะไรแก่ชุมชน

ดังนั้น ขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยควรจะประกอบด้วย

1. ให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการนี้เอง ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการที่เกิดขึ้น
2. จัดระบบเก็บขนให้เหมาะสม โดยเฉพาะควรจัดเก็บขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนโดยตรงดีกว่าจัดเก็บจากถังรองรับขยะมูลฝอยของชุมชน
3. จัดหาภาชนะหรือถังแยกประเภท บริการแก่ชุมชนให้ทั่วถึง

4. มีการเก็บขนขยะมูลฝอยที่แยกประเภททุกวัน
เช่นเดียวกับขยะมูลฝอยทั่วไป

5. ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชน
รับทราบโครงการและผลที่ได้รับ

ในต่างประเทศการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยได้รับความสนใจ และมีรูปแบบการดำเนินงานอย่างจริงจังและชัดเจน เพราะนอกจากจะทำให้การจัดขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่ายแล้ว ผลที่ได้จากการดำเนินการยังก่อให้เกิดประโยชน์คือ สามารถจะนำเอาทรัพยากรจากขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้งหนึ่ง โดยประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ ได้มีการคิดค้นและกำหนดเป็นนโยบาย ดังเช่นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น แคนาดา และเยอรมนี

3.2.2 การจ่ายค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอย

การจ่ายค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบ (Polluter pays principle : PPP) ซึ่งหลักการนี้ได้รับการแพร่หลายมาก [7]

ปัจจุบันการเก็บค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอยเป็นเพียงการเก็บค่าธรรมเนียมเฉพาะการเก็บขนขยะมูลฝอยเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงต้นทุนในการกำจัดขยะมูลฝอย เช่น การเผาทำลาย การฝังกลบ เป็นต้น ซึ่งค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะมูลฝอยที่เก็บได้ดังกล่าวก็มีจำนวนที่ไม่เพียงพอที่จะดูแลรักษาความสะอาดให้มีประสิทธิภาพแล้ว ดังนั้น จึงได้มีการคำนึงถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกวิธีและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น การเผาทำลายที่ไม่ถูกวิธีทำให้มีสารตกค้างบางอย่างปนเปื้อนในอากาศ หรือการฝังกลบที่ไม่ถูกหลักวิชาการทำให้เกิดการรั่วซึมและน้ำฝนชะล้างเอาของเสียต่าง ๆ ลงไปปนเปื้อนในแหล่งน้ำใกล้เคียง เป็นต้น

4. วิธีดำเนินงาน

4.1 ขั้นตอนการวิจัย

ช่วงที่ 1 เป็นการศึกษาและประเมินพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ของตำบลสีกหลิง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น มีขั้นตอนดังนี้

- จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยและแบบประเมินพฤติกรรมจัดการขยะ
- แบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
- ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำ

- นำแบบสอบถามเข้าไปเก็บข้อมูล ณ พื้นที่จริง

- นำผลการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล

ช่วงที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย

- ผู้วิจัย และผู้นำหมู่บ้านและชุมชน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลิงร่วมกันร่างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้ข้อมูลที่เก็บมาในเบื้องต้นเป็นข้อมูลประกอบ

- นำข้อมูลที่ร่างขึ้นเสนอ ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญเพื่อชี้แนะข้อเสนอแนะ

- นำข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อเป็นรูปแบบการจัดการอย่างมีส่วนร่วม

- นำรูปแบบที่ร่างจากการสังเคราะห์ เป็นรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมโดยจัดให้มีประชาคมในหมู่บ้าน

เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการจัดการขยะของชุมชนบ้านหนองบัว

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ตัวแทนครอบครัวหรือสมาชิกครอบครัวที่อาศัยอยู่ใน บ้านหนองบัว ตำบลสีกหลิง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 97 หลังคาเรือน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย 4 ตอน คือ

- ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ข้อมูลเกี่ยวกับขยะในครัวเรือน
- การจัดการขยะในครัวเรือนของท่าน
- สภาพการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

โดยคำถามมีทั้งเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ และเป็นความถี่ร้อยละ

4.4 การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือ

การศึกษาเอกสารและการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการตอบแบบสอบถามและได้กำหนดกรอบเพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยกำหนดขอบข่ายของเครื่องมือในการวิจัยภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยทั้งหมด 92 ข้อ จากนั้นจึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มา Focus Group เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนสีกหลิง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเลือกแบบเจาะจงที่ บ้านหนองบัว เนื่องจากมีปริมาณประชากรมากที่สุดที่ตำบล ซึ่งเก็บทุกบ้านที่มีผู้อาศัยอยู่ ณ ชุมชนบ้านหนองบัว หมู่ 2 ได้จำนวน 97 หลังคาเรือน รวมถึงได้มีการสัมภาษณ์กลุ่ม

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยที่ช่วงคะแนนคือ

ต่ำกว่า 1.80 = เป็นค่าเฉลี่ยในระดับต่ำมาก

1.81 – 2.60 = เป็นค่าเฉลี่ยในระดับระดับต่ำ

2.61 – 3.40 = เป็นค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง

3.41 – 4.20 = เป็นค่าเฉลี่ยในระดับในระดับสูง

4.21 – 5.00 = เป็นค่าเฉลี่ยในระดับสูงมาก

5. ผลการศึกษา

5.1 ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ส่วนที่จำแนกตามร้อยละพบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ที่ร้อยละ 62.9 และกลุ่มอายุมากที่สุดที่ร้อยละ 25.8 คือ 51-60 ปี รองลงมาคือ 41-50 ปี และ 61 ปีขึ้นไป ที่ร้อยละ 21.6 ระดับการศึกษาส่วนมากเป็นระดับประถมศึกษา ที่ร้อยละ 68 มากที่สุดและ ร้อยละ 20.6 คือมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาในท้องที่ที่ประกอบอาชีพกันมากที่สุดคือ รับจ้าง ที่ร้อยละ 44.3 และเกษตรกร ที่ร้อยละ 29.9 และสื่อที่เปิดรับมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ที่ร้อยละ 66 และรองลงมาคือ สื่อบุคคลที่เข้ามาให้ความรู้ที่ร้อยละ 21.6

ส่วนของด้านการนำขยะมูลฝอยไปทิ้ง มากที่สุดคือการนำไปทิ้งที่ถังขยะของ อบต. และการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง จะมีการคัดแยกบ้างที่ร้อยละ 41.2 และ ไม่มีการคัดแยก ที่ร้อยละ 25.8 ถึงขยะที่บริการประชาชน พบว่า อยู่ใกล้ที่พักอาศัย คือ 1-20 เมตร ที่ร้อยละ 72.2 ซึ่งมีความเหมาะสมที่ร้อยละ 80.4 และระยะเวลาในการจัดเก็บขยะมูลฝอยของครอบครัวคือ จะเก็บขยะวันละครั้งหรือร้อยละ 30.9 ในส่วนของการกำจัดขยะ จะกำจัดเองและให้ อบต.กำจัดให้ ที่ร้อยละ 85.6 อีกทั้งยังยินดีถ้าหากจะมีการก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะ ที่ร้อยละ 74.2 ซึ่งส่วนมากต้องการให้เป็นลักษณะของเตาเผา ที่ร้อยละ 57.7 นอกจากนี้ในประเด็นของการบริการพบว่า คนในชุมชนมีการชำระค่าบริการด้านขยะให้ อบต. 20 บาทต่อเดือน ที่ร้อยละ 100 และปัจจุบันนี้ การบริการด้านการจัดเก็บขยะของ อบต. ดีอยู่แล้วที่ร้อยละ 63.9 แต่ในด้านอื่นๆควรปรับปรุง เช่น รถเก็บขยะไม่เพียงพอ ควรมีถึงมากกว่านี้ รณรงค์ให้มีการรักษาความสะอาดมากขึ้น และปัญหาที่พบมากที่สุดของด้านขยะในชุมชนคือ ด้านกลิ่นเหม็นอยู่ที่ร้อยละ 42.3 และในส่วนของค่าเฉลี่ย พบว่า ขยะที่ทิ้ง จะเป็นเศษอาหารพืชผักผลไม้ ขวดแก้ว กระป๋อง เศษใบไม้ มูลสัตว์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกระดาษและถุงต่างๆ จะอยู่ในระดับต่ำ และการนำขยะจากการทำอาหารเป็นขยะเปียกใส่ถุงให้เรียบร้อยอยู่ในระดับสูงเก็บรวบรวมเพื่อจำหน่ายอยู่ในระดับสูงนำหนังสือพิมพ์สมุดเก่ามาดัดแปลงอยู่ในระดับสูง มีการคัดแยกขยะอันตรายอยู่ในระดับสูงแต่การทำปุ๋ยและการคัดแยกขยะประเภทไม้ที่เสื่อมสภาพไปทิ้งรวมกับสิ่งอื่นๆ รวมไปถึงการทิ้งขยะมูลฝอยรอบๆบ้านและแม่น้ำลำคลอง อยู่ในระดับต่ำ และด้านอื่นๆอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนของค่าเฉลี่ยด้านการจำแนกปัญหาด้านความรุนแรงพบว่า ปัญหาด้านการทิ้งขยะมูลฝอยในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนยังมีการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับสูง แต่มีเพียงด้านความรู้การคัดแยกขยะที่อยู่ในระดับต่ำ และปัญหาการบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยของทางอบต.นั้น ปัญหาส่วนมากก็คือ เส้นทางรถเก็บขยะ เพราะบางจุด รถไม่สามารถเข้าไปเก็บได้ เนื่องจากเป็นซอยและถนนที่แคบ ในส่วนของการกำจัดขยะในครัวเรือนพบว่า มีการนำขยะมูลฝอยไปให้เป็นอาหารสัตว์ในชุมชน ในระดับปานกลาง มีการฝังกลบ ในระดับปานกลาง และมีการกำจัดขยะไม่เหมาะสมในระดับปานกลาง และในด้านของการบริการจากอบต.นั้น อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านความรู้ ด้านกฎหมาย ด้านความร่วมมือในชุมชน ด้านการขาดเครื่องจักรและอุปกรณ์ ในด้านความต้องการในการแก้ปัญหา ต้องการให้แก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ไปพร้อมๆกันในระดับปานกลาง คือ ความรู้ ในเรื่องของขยะ เรื่องการคัดแยกขยะ เรื่องคุณประโยชน์ของขยะ เป็นต้น ในส่วนของ ความจำเป็นด้านการรวบรวมขยะคือ ด้านเส้นทางรถเดินรถเพื่อเข้าเก็บขยะ อยู่ในระดับสูง ด้านบุคลากร ก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่า สองด้านนี้ควรมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยด้านบุคลากรอาจมีการปลูกฝังให้คนในชุมชนร่วมมือกันถ่ายขยะมูลฝอยมายังจุดที่สามารถกำจัดได้ง่ายที่สุด

5.2 ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาแนวทางสร้างรูปแบบการจัดการขยะ

“สรุป มีการคัดแยกครัวร้อยละสี่สิบในครัวเรือน เพราะฉะนั้น น่าจะยังมีการส่งเสริมรูปแบบการจัดการขยะจากขยะที่ย่อยสลายได้ให้กลายเป็นปุ๋ยชีวภาพ แบบที่ถ้าทุกบ้านทุกครัวเรือน

เข้าใจเป็นแน่แท้ ก็จะสามารถทำได้ เพราะขยะ ก็มีทั้งที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ ขยะที่เป็นผักเป็นหญ้าใบไม้ และขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ ตรงนี้ ควรจะมีการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในด้านต่างๆได้ ส่วนอันไหนที่ใช่ไม่ได้ เราก็นำไปกำจัดเสีย โดยทางอบต.เอง จะมีส่วนสนับสนุนอย่างไรได้บ้าง ชาวบ้านจะสามารถปฏิบัติได้อย่างไรบ้าง ก็ว่ากันไปตามส่วน” (สัมภาษณ์กลุ่ม ท่าน แดงทองดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลาง)

ผู้ใหญ่บ้านเสนอแบบสรุปเอาไว้ว่า “ในเรื่องของถังน้ำหมักทำปุ๋ยนั้นก็รับคนแต่ละบ้านมาจัดทำเสีย และก็มีถังขยะรองรับขยะที่เอาไปทำปุ๋ยไม่ได้ให้ใกล้ๆกับบ้านแต่ละหลัง เพื่อที่จะได้ดำเนินการมากำจัดทิ้งและย่อยสลายได้ง่ายๆ ส่วนเรื่องธนาคารขยะก็จะเกิดขึ้นได้ ถ้าหากว่า คนในชุมชนมีความรู้และเข้าใจว่า ขยะชิ้นนี้สามารถทำเงินให้เขาได้ ส่วนทาง อบต.เอง ถ้าดำเนินการเก็บขยะสม่ำเสมอ จัดหาคนอบรมให้ชุมชนมีความรู้และเข้มแข็งได้ เรื่องขยะมูลฝอยในชุมชนเราก็จะดีขึ้นมากแน่นอน” (สัมภาษณ์กลุ่ม สุก ป้องไผ่ ผู้ใหญ่บ้าน)

6. การอภิปรายผล

6.1 ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ตลอดจนรูปแบบการจัดการขยะที่ต้องการของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในตำบลสีกหลาง

ส่วนที่จำแนกตามร้อยละพบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ที่ร้อยละ 62.9 และกลุ่มอายุมากที่สุดที่ร้อยละ 25.8 คือ 51-60 ปี รองลงมาคือ 41-50 ปี และ 61 ปีขึ้นไป ที่ร้อยละ 21.6 ระดับการศึกษาส่วนมากเป็นระดับประถมศึกษา ที่ร้อยละ 68 มากที่สุดและ ร้อยละ 20.6 คือมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาในท้องที่ที่ประกอบอาชีพกันมากที่สุดคือ รับจ้าง ที่ร้อยละ 44.3 และเกษตรกร ที่ร้อยละ 29.9 และสื่อที่เปิดรับมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ที่ร้อยละ 66 และรองลงมาคือ สื่อบุคคลที่เข้ามาให้ความรู้ที่ร้อยละ 21.6

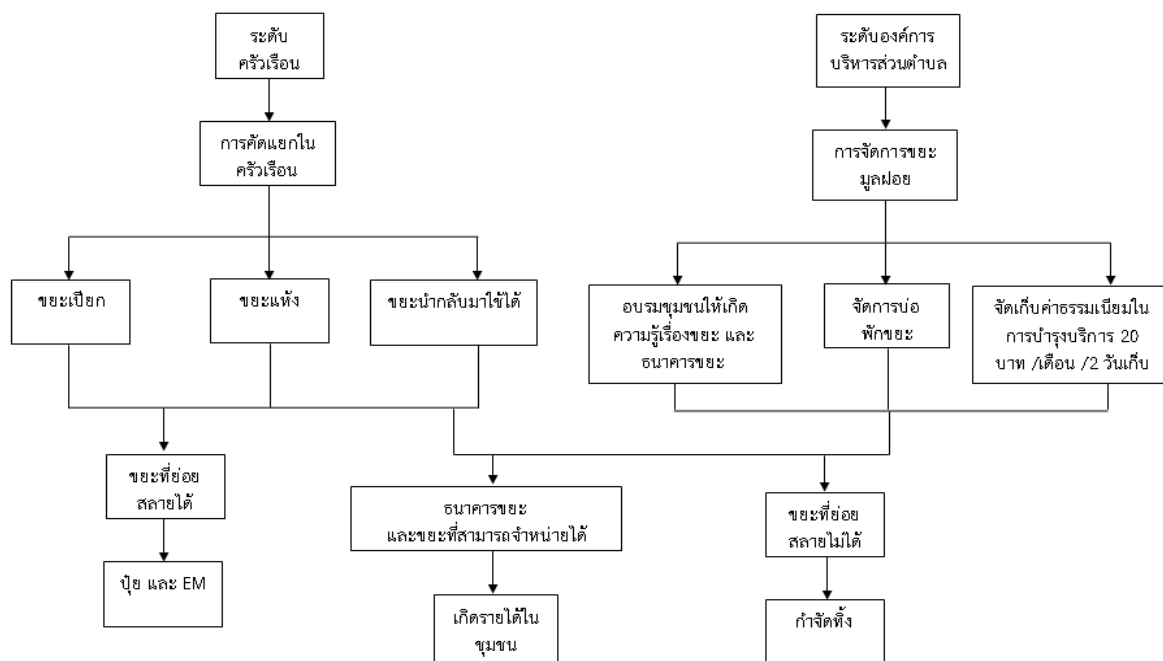
ส่วนของด้านการนำขยะมูลฝอยไปทิ้ง มากที่สุดคือการนำไปทิ้งที่ถังขยะของ อบต. และการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง จะมีการคัดแยกบ้างที่ร้อยละ 41.2 และ ไม่มีการคัดแยก ที่ร้อยละ 25.8 ถึงขยะที่บริการประชาชน พบว่า อยู่ใกล้ที่พักอาศัย คือ 1-20 เมตร ที่ร้อยละ 72.2 ซึ่งมีความเหมาะสมที่ร้อยละ 80.4 และระยะเวลาในการจัดเก็บขยะมูลฝอยของ ครอบครัวคือ จะเก็บขยะวันละครั้งหรือร้อยละ 30.9 ในส่วนของการกำจัดขยะ จะกำจัดเองและให้ อบต.กำจัดให้ ที่ร้อยละ 85.6 อีกทั้งยังยินดีถ้าหากจะมีการก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะ ที่ร้อยละ 74.2 ซึ่งส่วนมากต้องการให้เป็นลักษณะของเตาเผา ที่ร้อยละ 57.7 ซึ่งการเก็บขยะอย่างเป็นระบบนี้จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีประโยชน์เกิดขึ้นมาก นอกจากนี้ในประเด็นของการบริการพบว่า คนในชุมชนมีการชำระค่าบริการด้านขยะให้ อบต. 20 บาท ต่อเดือน ที่ร้อยละ 100 และ ปัจจุบันนี้ การบริการด้านการจัดเก็บขยะของ อบต. ดีอยู่แล้วที่ร้อยละ 63.9 แต่ในด้านอื่นๆควรปรับปรุง เช่น รถเก็บขยะไม่เพียงพอ ควรมีถึงมากกว่านี้ รณรงค์ให้มีการรักษาความสะอาดมากขึ้น และปัญหาที่พบมากที่สุดของด้านขยะในชุมชนคือ ด้านกลิ่นเหม็นอยู่ที่ร้อยละ 42.3 และในส่วนของค่าเฉลี่ย พบว่า ขยะที่ทิ้ง จะเป็นเศษอาหารพืชผักผลไม้ ขวดแก้ว กระป๋อง เศษใบไม้ มูลสัตว์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกระดาษและถุงต่างๆ จะอยู่ในระดับต่ำ และ การนำขยะจากการทำอาหารเป็นขยะเปียกใส่ถุงให้เรียบร้อยอยู่ในระดับสูงเก็บรวบรวม

เพื่อจำหน่ายอยู่ในระดับสูงนำหนังสือพิมพ์สมุดเก่ามาดัดแปลงอยู่ในระดับสูง มีการคัดแยกขยะอันตรายอยู่ในระดับสูงแต่การทำปุ๋ยและการคัดแยกขยะประเภทไม้ที่เสื่อมสภาพไปทั้งหมดกับสิ่งอื่นๆ รวมไปถึงการทิ้งขยะมูลฝอยรอบๆบ้านและแม่น้ำลำคลอง อยู่ในระดับต่ำและด้านอื่นๆอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อมาถึงค่าเฉลี่ยด้านการจำแนกปัญหาด้านความรุนแรง พบว่า ปัญหาด้านการทิ้งขยะมูลฝอยในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนยังมีการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับสูง แต่มีเพียงด้านความรู้การคัดแยกขยะที่อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนว่า เราควรมีการเสนอแนะอบรมความรู้เรื่องการคัดแยกขยะแก่คนในชุมชน และปัญหาการบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยของทางอบต.นั้น ปัญหาส่วนมากก็คือ เส้นทางในการเก็บขยะ เพราะบางจุด รถไม่สามารถเข้าไปเก็บได้ เนื่องจากเป็นซอยและถนนที่แคบ ในส่วนของการกำจัดขยะในครัวเรือนพบว่า มีการนำขยะมูลฝอยไปให้เป็นอาหารสัตว์ในชุมชน ในระดับปานกลาง มีการฝังกลบ ในระดับปานกลาง และมีการกำจัดขยะไม่เหมาะสมในระดับปานกลาง และในด้านของการบริการจากอบต.นั้น อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นด้าน งบประมาณ ด้านบุคลากรด้านความรู้ ด้านกฎหมาย ด้านความร่วมมือในชุมชน ด้านการขาดเครื่องจักรและอุปกรณ์ ในด้านความต้องการในการแก้ปัญหาต้องการให้แก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ไปพร้อมๆกันในระดับปานกลาง คือ ความรู้ ในเรื่องของขยะ เรื่องการคัดแยกขยะ เรื่องคุณประโยชน์ของขยะ เป็นต้น ในส่วนของ ความจำเป็นด้านการรวบรวมขยะคือ ด้านเส้นทางเดินรถเพื่อเข้าเก็บขยะ อยู่ในระดับสูง ด้านบุคลากรก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่า สองด้านนี้ควรมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยด้านบุคลากรอาจมีการปลูกฝังให้คนในชุมชนร่วมมือกันขนถ่ายขยะมูลฝอยมายังจุดที่สามารถกำจัดได้ง่ายที่สุด

6.2 ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของบ้านหนองบัว ตำบลสีกหลอง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูลในส่วนนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ ระดับครัวเรือน และ องค์การบริหารส่วนตำบล

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการขยะของบ้านหนองบัว ตำบลสีกหลอง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์

ในระดับครัวเรือนนั้น ควรมีการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน ซึ่งจะต้องมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทต่างๆของขยะให้แก่ชุมชนเสียก่อน เพื่อให้ชุมชนที่สามารถมีการปนเปื้อนน้อย สามารถนำขยะมูลฝอยนั้นมาใช้ประโยชน์ได้เลย

คัดแยกขยะประเภทต่างๆได้ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลในเชิงสถิติพบว่า จะมีประเภทขยะคือ ขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ และเมื่อจำแนกประเภทอีกครั้งหนึ่งจะพบว่า มีขยะที่ย่อยสลายได้ และขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ ขยะที่ย่อยสลายได้ ควรให้นำกลับมาใช้ประโยชน์ เช่นการใช้ผลิต ปุ๋ย และ EM สำหรับการใช้อยู่ในครัวเรือน และส่วนขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ เห็นควรให้มีธนาคารขยะสำหรับการทำให้เกิดรายได้ในชุมชน และในส่วนไหนที่ไม่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ใดๆได้ จะต้องมีการกำจัดทิ้งโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการส่วนนี้ให้

ในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ในส่วนของการกำจัดขยะมูลฝอย ที่สรุปรูปแบบการดำเนินการคือ ส่วนที่ 1 จัดหาวิทยากรและอบรมชุมชนให้เกิดความรู้เรื่องเกี่ยวกับการคัดแยกและจัดการขยะในระดับครัวเรือนและความรู้เรื่องธนาคารขยะ ส่วนที่ 2 ดำเนินการจัดการเกี่ยวกับบ่อพักขยะ ส่วนที่ 3 จัดเก็บค่าธรรมเนียมในการบริหารจัดการและบริการ ซึ่งจะถูกนำไปเป็นค่าใช้จ่าย ในส่วนของการกำจัดขยะ เก็บครัวเรือนละ 20 บาท ต่อเดือน และรถเก็บขยะจะเดินสายเก็บขยะตามถังในชุมชน 2 วันครั้ง หลังจากนั้นดำเนินการในส่วนของ ขยะส่วนใดที่จำหน่ายได้ในธนาคารขยะ จะทำให้เกิดรายได้ในชุมชน และหลังจากที่คัดแยกทั้งหมดจากบ่อพักขยะ และธนาคารชุมชนแล้ว ส่วนใดที่ย่อยสลายไม่ได้และต้องกำจัดทิ้ง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการกำจัดทิ้งในที่ที่สุด การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง การคัดแยกที่แหล่งกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครัวเรือน เนื่องจากเป็นวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ผลดีที่สุดทำได้ง่ายไม่เปลืองค่าใช้จ่าย

[5] แต่การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง ประชาชนจะไม่แยกขยะมูลฝอยส่วนที่ยังใช้ได้รีไซเคิล ขายเอง เพียงแต่ทิ้งขยะมูลฝอยในแต่ละประเภทที่กำหนดไว้ เช่น ขยะมูลฝอยเปียก ขยะมูลฝอยแห้ง ขยะมูลฝอยพิษ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปกำจัดให้ถูกวิธีตามประเภทของขยะมูลฝอยนั้น ๆ ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แนวทางการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งนี้ จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากครัวเรือนเป็นสำคัญจึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งการที่จะทำให้ได้รับความร่วมมือจากครัวเรือนและชุมชน จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ [6] คือ ประการที่หนึ่งลดความยุ่งยากในการดำเนินการหรือปฏิบัติแก่ชุมชนให้น้อยที่สุดประการที่สองพยายามโน้มน้าวจิตใจด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อชักชวนให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับโครงการ และประการสุดท้าย ชี้แจงให้ชุมชนรู้ว่าโครงการจะให้ประโยชน์อะไรแก่ชุมชน

ดังนั้น ขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยควรประกอบด้วย

1. ให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการนี้เอง ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการที่เกิดขึ้น
2. จัดระบบเก็บขนให้เหมาะสม โดยเฉพาะควรจัดเก็บขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนโดยตรงดีกว่าจัดเก็บจากถังรองรับขยะมูลฝอยของชุมชน
3. จัดหาภาชนะหรือถังแยกประเภทบริการแก่ชุมชนให้ทั่วถึง
4. มีการเก็บขนขยะมูลฝอยที่แยกประเภททุกวัน เช่นเดียวกับขยะมูลฝอยทั่วไป
5. ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนรับทราบโครงการและผลที่ได้รับ

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผล

7.1.1 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย

7.1.2 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง สามารถการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง

7.1.3 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง ร่วมกันสร้างและนำรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยอย่างเหมาะสมกับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง

7.1.4 ก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันของประชาชน และเป็นสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างประชาชนในชุมชน

7.2 ข้อเสนอแนะ

7.2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน ในเรื่องความรู้การคัดแยกขยะ และการจัดการขยะมูลฝอยมาทำปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพ และใช้ประโยชน์ได้สูงสุดในชุมชน

ทางอบต.ควรมีการทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนข้างต้น โดยที่ดำเนินการด้วยกิจกรรมด้วยการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อบุคคลและผ่านกิจกรรมในชุมชนเป็นหลัก

7.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในแต่ละบริบทของชุมชนนั้นมีเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันไป ดังนั้นในการวิจัยแต่ละครั้งจะต้องมีการศึกษาถึง เหตุของปัญหาในแต่ละชุมชนให้มีความชัดเจนจึงจะสามารถกำหนดรูปแบบได้

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือและกรุณาอย่างยั้งยืนยงสำหรับผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนสนับสนุนการวิจัยทุกท่าน

ขอขอบคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลสีกหลอง นายกองคำการบริหารส่วนตำบลสีกหลอง คุณท่าน แดงทองดี ที่ช่วยสนับสนุนงานวิจัยตลอดทั้งโครงการทั้งการประสานงานและดูแลความเรียบร้อยในระหว่างที่ผู้วิจัยดำเนินการอยู่ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ช่วยปฏิบัติงาน ทุกครั้งเวลาที่ผู้วิจัยลงสนามวิจัย

ขอขอบคุณทุกคนที่ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ขอให้คุณประโยชน์ของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและเกี่ยวข้องที่จะนำงานวิจัยชิ้นนี้ไปต่อยอดและพัฒนาต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] ควบคุมมลพิษ, กรม, “การจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล”, 2542, ม.ป.ท. ม.ป.ป. (อัคราณา), 2.
- [2] อารีย์ สัตตาชพรและคณะ, “โครงการรณรงค์ คัดแยกขยะในชุมชนและสำนักงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม, 3-14, 2(4), กรกฎาคม-กันยายน, 2541.
- [3] จุฑามาศ ทับจันทร์, “การศึกษาทางเลือกของครัวเรือนในการให้ความร่วมมือจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาเทศบาลนครเมืองชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิตพิษณุโลก, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2545, น. 27-28.
- [4] นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานครปฐม”, ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527, 183-186.